

Eski Sözcüğe Yeni İsim: Arap Dilinde Retronimler *New Names for Old Things: Retronyms in Arabic Language*

Emine BAĞMANCI * & Abdulhakim ÖNEL **

* Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Bölümü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Türkiye.

E-mail: dedeogluemine@harran.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-4259-1975>

** Dr. Öğr. Gör., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Bölümü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Türkiye.

E-mail: ahonel@harran.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-3514-0532>

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

Abdulhakim ÖNEL,
Dr. Öğr. Gör., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Bölümü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Türkiye.

Submission/Başvuru:
07 Eylül/September 2022

Acceptance /Kabul:
27 Ekim/October 2022

Citation Atfı/:

BAĞMANCI, Emine ve Abdulhakim ÖNEL. "Eski Sözcüğe Yeni İsim: Arap Dilinde Retronimler." *Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)* 5, no. 2 (2022): 137-158.

Öz

Teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni durum, kavram ve nesnelere dilin yapısına uygun olarak sözcük oluşturmak kaçınılmaz bir gerekliliktir. Neolojizm olarak isimlendirilen bu kavram, içerisinde çeşitli sözcük grupları bulundurmaktadır. Bu sözcük gruplarından biri olan retronim, daha önceleri tek başına kullanıldığında net bir karşılığa denk gelen sözcüğün, birtakım gelişmeler sonucu çeşitlenmesi nedeniyle anlam karışıklığını önlemek için bu cinsin ilk biçimine verilen isim olarak ifade edilmektedir. Retronimler, kavram oluşturma gerekliliğinden ortaya çıktığı için dilin iç dinamiklerini harekete geçirmektedir. Arapça ise klasik dönemden itibaren yeni sözcüklere kavram oluşturma konusunda yeterli işlenebilirliği olan bir dildir. Arap dilinin, sahip olduğu sözcük üretme mekanizmasından yararlanarak eski sözcüklere kavram oluşturmada da başarılı olacağı açıktır. Bunun gerçekleşebilmesi için retronim kavramının yeterince bilinmesi gerekmektedir. Nitekim Arapça kaynaklarda bu kavrama ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu çalışmada retronimin genel özelliklerine ve Arap dilindeki kullanımına yer verilmiştir. Bu retronimler tematik, yapısal, bağlaşıklık ve anlamsal açıdan ele alınarak kavramın kullanımı örneklerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Retronim, Neoloji, Yeniden İsimlendirme, Eski-Yeni.

Abstract

It is an inevitable necessity to form words for the new situations, concepts and objects brought about by technological, social and cultural developments, in accordance with the structure of the language. This concept, which is called neologism, contains various word groups. Retronym, which is one of these word groups, is expressed as the name given to the first form of this genus in order to avoid the confusion of meaning due to the diversification of the word, which used to be used alone, as a result of some developments. Retronyms activate the internal dynamics of the language, as they arise from the necessity of creating concepts. Arabic, on the other hand, is a language that has

sufficient flexibility in creating concepts for new words since the classical period. It is clear that the Arabic language will be successful in creating concepts for old words by making use of its word production mechanism. In order for this to happen, the concept of retronym must be sufficiently known. As a matter of fact, there is no information about this concept in Arabic sources. In this study, the general features of retronym and its use in Arabic language are given. These retronyms are discussed in terms of thematic, structural, cohesiveness and semantics, and the use of the concept is supported by examples.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Retronym, Neology, Renaming, Old-New.

Extended Abstract

While language is a systematic structure with rules, on the other hand, it is known for being open to innovations and changes. Language enables the formation of the desired expression by operating the possibilities it has within the framework of the conditions required by the environment it is in. What makes the language dynamic and alive is that it keeps up with innovations by expanding its borders. In this context, rapid developments in the field of technology and science have brought the aforementioned aspect of the language to the fore. Therefore, innovations and developments in language serve as an important mirror that reflects the change of society. The reflection of the mentioned social developments in the language was mostly lexical. Changes such as new concept, invention, way of thinking required new utterances in the language. The language, sometimes by borrowing and sometimes by using its own forms of derivation, creates new elements. This situation, called neologism, is an inevitable social reality for every language. Although the concept of neologism is a linguistic reality known in parallel with the developments in the modern period, this date goes back a long time for the Arabic language. With the departure of Islam beyond the borders of the Arabian peninsula, there has been a rapid interaction with different cultures and lifestyles. As a result, many new words have been introduced into the Arabic language. The linguists of the period made meticulous studies on new words due to their sensitivity to protect Arabic as it is the language of the Qur'an and revealed the possibilities of using the language. As a result of these studies, the internal dynamics of Arabic were revealed and operated. Language develops as it is operated, so Arabic has gained wealth in this cycle. Therefore, Arabic has made significant progress in creating a new concept. However, the adventure of neology in the Arabic language continues today, preserving its importance.

A new development in any field can sometimes create confusion in terms of expression with the previous development in this field. In order to avoid this confusion, a new expression is created by sometimes adding an adjective to the old expression and sometimes creating a noun phrase. This is called a retronym. An expression known as semantically in the concept of retronym gains a new form as

utterance. Therefore, while a new development creates a new concept, it also adds a new expression to an old concept. In this context, retronyms have an intense neological feature. The formation of a new concept paves the way for the formation of retronym, as well as the retronym itself carries a new expression. For this reason, retronyms have an important place in neologies. For example, after the digital clock became a widespread use in daily life, there was a possibility of confusion with the previous clock format. In order to avoid confusion in the expression, the first form of the clock began to be expressed as analog clock. Therefore, the development that gave rise to the saying analog clock is the emergence of digital clock. As a matter of fact, when the analog clock appeared, it was only expressed as clock without being expressed in this way, and the emergence of the new version necessitated a retrospective naming. However, there is no need to use retronyms in contexts that do not create ambiguity. For example, in the sentence "My clock is broken" the retronym is not included because there is no need for distinction. Consequently, retronyms are an important neological expression used in contexts that require clarity of meaning. In this context, since it is a type of word that defines the word that adjectives describe from various aspects, the fact that retronyms formed with adjectives are more common than noun phrases explains the purpose of use of retronym.

Retronyms are a structure that offers serious materials to the sociolinguistic field. Since it is known that retronyms emerge in the light of social developments, it is not difficult to predict that this situation may vary from society to society. Accordingly, an expression that occurs in some societies is not found in another society. For example, in Western countries, where coffee is consumed a lot, decaffeinated coffee production has started and spread in response to the possibility of health problems. On top of this, the retronym caffeinated coffee was formed for the first known expression of coffee. However, in places where coffee is not consumed as much as in Western countries, this retronym is not used. For this reason, some retronyms carry important clues about the culture of the language they belong to.

Arabic has greatly benefited from the derivational ways of concepts related to the formation of neology. Accordingly, it is clear that Arabic can form strong retronyms with these derivational ways. Therefore, it is important to know the place of this concept in linguistics. Thus, an intellectual infrastructure can be created for this concept, which will often have to be created in the language. Considering that there is no study identified on retronyms in the Arabic language, it is clear that there is a need for studies on this subject. In addition, knowing the concept of retronym offers an important advantage in memorizing words in Arabic teaching. Retronyms appear as a structure suitable for memorizing words with the method of organization. As a

matter of fact, due to the strong relationship between the old and the new, it has a feature that facilitates memorization with the correct use of at least three or four words. For this reason, including retronyms while creating sub-clauses of words in both online and printed Arabic dictionaries will serve facilitate language learning.

GİRİŞ

Son yıllarda dil biliminde sıkça söz edilen kavramlardan biri de neolojizmdir. Bu kavramın dil biliminde bir araştırma konusu olması, 20. yüzyılı bulsa da Arapçanın “yeni kavram oluşturma” serüveni çok öncelere dayanmaktadır.¹ İslamiyet’in Arap Yarımadası’nın dışına çıkmasıyla çeşitli milletlerle yaşanan etkileşimin artması sonucu Arapçaya yeni kelimelerin girmesi kaçınılmaz olmuştur.² Bu durum, Arap dil bilimcileri harekete geçirmiş ve yeni kavramlar oluşturma konusunda yapılan çalışmalara zemin hazırlamıştır. Arapların söz sahibi olduğu bu dönemde dilde yaşanan bu kaçınılmaz yenilik, teknolojik gelişmelere ev sahipliği yapan Batılı ülkelerin hâkim olduğu günümüzde elbette daha geniş ve hızlı bir biçimde gerçekleşmektedir.³ Bu bağlamda Arap dilinde konuyla alakalı hem bireysel hem kurumsal çabaların bir sonucu olarak geniş bir literatür oluşmuştur.⁴ Ancak bu zengin literatüre rağmen neolojinin Arapça karşılığına ilişkin bir terim birliğinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Klasik dönemde Arapçada *ta’rīb* (تعريب) ve *dahīl* (دخيل) gibi sözcükler etrafında tartışılan neoloji kavramı, modern dönemde *el-kelimātu’l-mustahdeşe* (الكلمات المستحدثة) veya sözcüğün direkt Arapçaya aktarılmış biçimi (نيولوجيزم) ile de ifade edilebilmektedir.⁵ *Muvelled* (مولد) sözcüğü ise hem klasik hem modern dönemde yeni sözcükler için kullanılan bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hiçbir dilin kendini uzak tutamayacağı toplumsal bir realite olan neoloji, geniş kapsamlı bir kavram olarak farklı yaklaşımlar doğrultusunda tanımlanmaktadır. Ancak bu yaklaşımlar farklılık gösterse de hepsinin odağında “yenilik” kavramı bulunmaktadır. Bunlar arasında niteleyici yaklaşıma göre neolojizm, toplumun çeşitli alanlarında yaşanan gelişmeler sonucu niteleyici öğelerle oluşturulmuş bir

¹ Sahip Aktaş ve Mustafa Kırkız, “Arap Dilinde Ta’rīb Olgusu,” *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21, no. 2 (2016), 18.

² Ramadan Ahmed Elmgrab, “Methods of Creating and Introducing New Terms In Arabic Contributions From English-Arabic Translation” c. 26 (International Conference on Languages, Literature and Linguistics, Singapore: IACSIT Press, 2011).

³ Wan Azman Wan Mohammad vd., “Neologism in English-Arabic Translation of Information Technology Terms,” *International Journal of Advanced Research* 12, no. 9 (2021), 355.

⁴ Soner Gündüzöz, *Arapçanın Söz Varlığı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 273-80.

⁵ Balkis Aminallah Nurul Mivtakh, “Arabic Language Neologism on the Field of Technology in Al-Akhabār Newspaper,” *Journal of Arabic Language Teaching, Linguistics and Literature* 2, no. 1 (2019), 18.

kavram olduğudur.⁶ Bu bağlamda *akıllı telefon* (هَاتِف ذَكِيّ), *yapay zekâ* (إِصْطِنَاعِيّ) ve *elektronik imza* (تَوْقِيعُ الْإِلِكْتُرُونِيّ) gibi ifadeler ismin önündeki niteleyici sözcükten dolayı neoloji örnekleri arasında gösterilebilir.

Neolojilerin oluşum biçimleri farklılık göstermektedir. Retronim de bu oluşum biçimlerinden biri olarak neolojizmin kapsamında yer almaktadır.⁷ Modern dil bilimin yeni kavramlarından biri olan retronim, Latince “geri” anlamına gelen *retro* kelimesi ile “isim” anlamına gelen *nomen* sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur.⁸ Bu kavram ilk olarak Amerikalı gazeteci Frank Mankiewicz tarafından 1980 yılında kullanılmıştır.⁹ Daha sonra köşe yazarı William Safire ise bir yazısında bu kavramdan söz ederek tanınmasını sağlamıştır.¹⁰ Ancak bu kavramı *Positions* isimli kitabında sistematik olarak ele alan ilk kişi ise Fransız düşünür Jacques Derrida olmuştur.¹¹ Derrida, yeni kavramın anlaşılabilmesi için bununla alakalı önceki kavramın tekrardan adlandırılması anlamına gelen retronimin bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir.¹² Retronimle ilgili yabancı kaynaklarda yer alan bilgiler, bu terimin sınırlarının ve özelliklerinin henüz yeni oluşmaya başladığını göstermektedir. Öte yandan Arapçada bu konuyla alakalı herhangi bir kaynağa rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu kavramın Arapçada nasıl karşılanabileceğine dair bir ifade henüz bulunmamaktadır. Retronimin kelime anlamı ve kullanım yerinden yola çıkarak Arapçada bu terimin إعادة تسمية أشياء قديمة biçiminde ifade edilebileceği kanaati oluşmuştur. Nitekim neoloji ile ilgili çalışmalarda öncü isimlerden biri olan Sablayrolles (1951-2020)’in de yazarı olduğu bir eserin Arapça çevirisinde bu ifade geçmektedir.¹³ Ancak ifadenin uzunluğunun, kullanılabilirlik konusunda bir engel oluşturacağı açıktır. Dolayısıyla retronim ifadesinin Arapçada uygun bir karşılığa kavuşması önerilere açık durmaktadır.

⁶ Irina Rets, “Teaching Neologisms in English as a Foreign Language Classroom” *Procedia Social And Behavioral Sciences* 232, (2016), 814, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.110>.

⁷ Hasan Tutar, “Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde ‘Metaforik Neolojizm’ Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme,” *İşletme Bilimi Dergisi* 6, no. 3 (2018), 17.

⁸ Glosbe Sözlük Latince-Türkçe, “Retro-Nomen,” erişim: 28 Haziran 2022, <https://tr.glosbe.com/la/tr/retro>.

⁹ Kristin Denham, ve Anne Lobeck, *Linguistic for everyone: An Introduction*, 2. bs, (Boston: Wadsworth Publishing, 2012), 199.

¹⁰ William Safire, “On Language Retronym”, erişim: 18 Kasım 2007, <https://www.nytimes.com/2007/11/18/magazine/18wwln-safire-t.html>.

¹¹ J. George Xydopoulos, and Irene Lazana, “A view into Retronymy As a Source of Neology,” *La Néologie En Langue De Spécialité. Détection, Implantation Et Circulation Des Nouveaux Termes*, ed. Pascaline Dury vd., (Lyon: Travaux du CRTT, 2014), 3.

¹² Jacques Derrida, *Positions*, çev. Alan Bass (Chicago: The University of Chicago Press, 1981), 71.

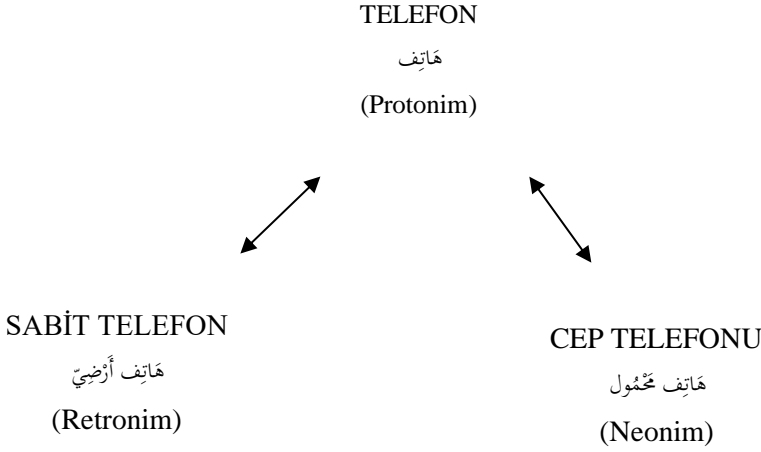
¹³ Jean Pruvost ve Jean-François Sablayrolles, *Les Neologismes* (Beyrut: el-Munazzamatu’l-‘Arabiyya li’t-terceme, 2010), 89.

Başlangıçta tek olarak kullanıldığı zaman neyi işaret ettiği anlaşılan sözcüğün aynı tür içerisinde yeni bir çeşidi ortaya çıkınca bir anlam karışıklığı oluşmaktadır. Bu iki çeşidi birbirinden ayırt etmek için retronimin oluşumu gereklidir.¹⁴ Dolayısıyla retronimin temel özelliği olarak ayırt edicilik ihtiyacı doğduğunda başvurulması söylenebilir.¹⁵ Örneğin *telefon* (هَاتِف) sözcüğünün tek başına kullanımı, başlangıçta anlamı karşılama yeterli iken, telefona ilişkin gelişmelerin hızlıca devam etmesi üzerine farklı çeşitleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla günümüzde *cep telefonu* (هَاتِف مَحْمُول) ile karıştırılmaması için *telefon* sözcüğü *sabit telefon* (هَاتِف أَضْي) şeklinde bir retronime dönüşmüştür. Buna göre ayırt edicilik gerektirmeyen durumlarda konuşmanın bağlamına göre retronim kullanımı tercih edilmez. Örneğin “*Telefon meşgul çalıyor* (الهاتف مشغول)” cümlesinde sözcük, ayırt edicilik gerektiren bir durum taşımadığı için retronim kullanılmamıştır. Buna karşın “Sosyal medya kullanmayanlar *tuşlu telefon* tercih ediyor (الأشخاص الذين لا يستخدمون وسائل التواصل)” cümlesinde geçen *tuşlu telefon* ifadesi, *akıllı telefonun* (هَاتِف ذَكِّي) retronimi olarak ayırt edici bir yöne değinmek için kullanılmıştır. Dolayısıyla retronim, yeni bir gelişmenin eski bir kavramla karıştırılma olasılığını engellemek için oluşturulan bir ifade biçimidir. Bu bağlamda; *akıllı telefon* buluşu *tuşlu telefonu* (هَاتِف محمول بالأزرار), *yapay zekâ* kavramı *doğal zekâyı* (ذَكَاءِ إِصْطِنَاعِي - ذَكَاءِ طَبِيعِي) *elektronik imza* ifadesi ise *ıslak imza* (تَوْقِيع حَيّ - تَوْقِيع كُنْزُونِي) retronimini doğurmuştur. Bu retronimleri oluşturan neolojiler ise neonim olarak isimlendirilirken sözcüğün neonim-retronim oluşumundan önceki biçimi ise protonim diye adlandırılmaktadır.¹⁶ Buna göre protonim, retronim ile neonimlerin üst kavramını oluşturmaktadır.

¹⁴ The American Heritage Dictionary of the English Language, “ret·ro·nym,” erişim: 25 Haziran 2022, <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=retronym>.

¹⁵ İsa Sarı, “Dilde Yeniden Adlandırma İhtiyacı: Retronimler,” *Türk Bilig Dergisi* 25, (2013), 22.

¹⁶ Xydopoulos, ve Lazana, “A view into Retronymy As a Source of Neology,” 3.

1. Retronimlerin Genel Özellikleri

Retronimler genellikle iki sözcükten meydana gelmektedir. Protonimin önüne niteleyici veya tanımlayıcı bir sözcük eklemek suretiyle oluşmaktadır. Sayısı az olmakla birlikte iki sözcükten daha fazlasına sahip olan örnekler de bulunmaktadır.

Protonim	Neonim	Retronim
تعليم	تعليم عن بُعد	تعليم وجها لوجه
<i>Eğitim</i>	<i>Uzaktan eğitim</i>	<i>Yüz yüze eğitim</i>
تزلج	تزلج على الماء	تزلج على الجليد
<i>Kayma</i>	<i>Su kayağı</i>	<i>Buz pateni</i>
حليب	حليب قليل الدسم	حليب كامل الدسم
<i>Süt</i>	<i>Yarım yağlı süt</i>	<i>Tam yağlı süt</i>
ولادة	ولادة قيصرية	ولادة طبيعية (مهبلية)
<i>Doğum</i>	<i>Sezaryen doğum</i>	<i>Normal doğum</i>
تلفزيون	تلفزيون ملون	تلفزيون أسود وأبيض
<i>Televizyon</i>	<i>Renkli televizyon</i>	<i>Siyah-beyaz televizyon</i>

Retronim ve neonim ifadenin içerisinde yer alan niteleyici veya tanımlayıcı sözcük anlamın gerektirdiği duruma göre her ikisine de eklenebilmektedir. Örneğin *elektrikli* (كهربائي) sözcüğü çoğunlukla neonim ifadelerde kullanılmakla birlikte retronimde de karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda *elektrikli fırın* (فرن مدفأة كهربائية) retronimi iken *elektrikli soba* (مدفأة كهربائية) neonimidir. Dolayısıyla eklenen sözcük aynı olmasına rağmen bu sözcüğün ifadeyi retronim veya neonime dönüştürmesi sözcüğün kendisiyle alakalı olmayıp eklendiği kelimenin bağlamına göredir.

Elektrik ve bilgisayar alanında yaşanan gelişmeler sadece neoloji kavramlarının değil retronimlerin de yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır.¹⁷ Dolayısıyla retronimlere göz atıldığında çoğunlukla bu alanlara dair sözcüklerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda yeni gelişmeler sonucu retronime dönüşen bir ifade yine gelişmeler paralelinde kullanımdan kalkabilir. Örneğin daktilonun elektrikli türünün (آلة كاتبة إلكترونية) ortaya çıkmasının ardından elektriksiz çalışan önceki türü için *mekanik daktilo* (آلة كاتبة يدوية) retronimi oluşmuştur. Bilgisayarın yaygınlaşmasının ardından daktilo kullanımı büyük oranda azalınca bunun çeşitleri arasındaki fark, anlamını yitirmiştir. Bu durum da retronime olan ihtiyacı ortadan kaldırdığı için *mekanik daktilo* ifadesi kullanılmaz olmuştur. Retronimin kullanımdan kalkması, kendisiyle birlikte neonimin de kullanımını geçersiz kılmıştır. Dolayısıyla retronimler dilin hareketli bir yönünü yansıtarak bir süre kullanılıp gelişmelerin seyrine göre daha sonra kullanımdan kalkabilmektedir.

Neoloji kavramının tanımına ilişkin yaklaşımların çeşitlilik göstermesinin temelinde bir kavramın “yenilik” kriterini belirlemek yatmaktadır. Nitekim sosyolinguistik bakımdan da yenilik kavramı toplumdan topluma değişiklik göstermektedir.¹⁸ Bir neoloji olarak retronimlerde de benzer durumla karşılaşılır. Örneğin *elektronik sigara* (سجارة إلكترونية) neolojisinin retronimi olan *tütünli sigara* (سجارة تبغ) ifadesinin Türkiye ve Arap ülkelerinde güçlü bir retronim olmadığını söylemek mümkündür. Zira ülkemizde ve birçok Arap ülkesinde elektronik sigara

¹⁷ Khurshid Ahmad, ve Steven Collingham, “Renewable Technology,” *Euralex '96: Proceedings I-II: Papers Submitted to the Seventh Euralex International Congress on Lexicography in Göteborg Sweden*, Part II, ed. Martin Gellerstam vd., (Göteborg: Department of Swedish Göteborg University, 1996), 761.

¹⁸ Murād Ḥamīd Abdullah, “Taṭavvuru delāleti'l-mufredāti'l-muḥdeṣe fi'n-naṣṣi'l-luġavī,” *Mecellelu'l-Ḥalīci'l-'Arabī* 40, no. 1-2 (2012), 3.

çok sayıda kısıtlama ve yasağa tabidir.¹⁹ Dolayısıyla sigara (سيجارة) sözcüğü tek başına kullanıldığında retronime ihtiyaç bırakan bir kapalılık taşımamaktadır. Ancak elektronik sigaranın yaygın bir kullanıma sahip olduğu ve satışının yasal kabul edildiği Amerika ile Avrupa ülkelerinde²⁰ *tütünlül sigara* retronimi, güçlü bir retronim olarak gösterilebilir. Bu durum, ülkelerin elektronik sigarayı sağlıklı nitelendirip nitelendirmemesine ve ürünün üzerindeki yasa ve kısıtlamaların kapsamına göre değişiklik gösterdiği için retronim oluşumu da etkilenmektedir. Bu nedenle retronimin oluşumu veya oluştuktan sonraki kullanımının yaygın olup olmayışında sosyolojik etkenleri göz önüne almak önem kazanmaktadır.

Retronimler kimi zaman protonim biçimiyle kullanılmakla birlikte anlamsal açıdan retronim görevini görmektedir. Örneğin *fırın yemekleri* (أكلات في الفرن) ifadesinde *fırın* sözcüğüyle kast edilen *mikrodalga fırının* (فرن ميكروويف) retronimi olan *elektrikli fırın* (فرن كهربائي) olmakla beraber ayırt edicilik gerekmediği için protonim gibi kullanılmıştır. Bu durum ifadenin bağlamına göre değişkenlik göstermektedir.

Neolojinin tanımına yönelik yaklaşımlardan biri de onun stilistik amaçlarla kullanılan bir kavram olduğuna ilişkindir.²¹ Buna göre neoloji sadece yeni bir kavrama isim olmak için değil mevcut bir kavrama yeni bir söyleyiş katmak için de kullanılır. Neolojilerin bir çeşidi olan retronimde bunun örnekleri az sayıdadır. Örneğin *biyolojik aile* (أسرة بيولوجية) ifadesi anlam olarak eskikyen kavram olarak yeni bir ifade şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buna göre *büyüten aile* (الوالدان بالتبني) ifadesinin retronimi olarak *biyolojik aile* (أسرة بيولوجية) kullanımı, *gerçek aile* (أسرة حقيقية) söyleyişi yerine stilistik bir ifade yakalama çabasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, yeni bir buluşun ardından önceki kullanımları “eski” sözcüğüyle nitelemekten uzak durup farklı sözcüklerin tercih edilmesinin altında yatan sebeplerden birinin de yine retronimlerin stilistik bir ifade aracı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Örneğin *çağdaş edebiyatın* retronimi olarak bir

¹⁹ Elif Dağlı, Ümmühan Peçe Sönmez, ve Murat Güner, “Elektronik Sigara: Türkiye’de ve Dünyada Durum Analizi,” *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 26, (2017), 14.

²⁰ Brooke Campus vd., “Comparing the Regulation and Incentivization of E-cigarettes Across 97 Countries,” *Social Sciences and Medical Journal* 291, (December 2021), 1-10, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114187>.

²¹ Maria Tadea Diaz Hormingo, “Lexical Creation and Euphemism: Regarding the Distinction Denominative or Referential Neology vs. Stylistic or Expressive Neology,” *Lexis Journal in English Lexicology* 7, (June 2012), 109, <https://doi.org/10.4000/lexis.371>.

ülkenin önceki dönemlere ait edebiyatından söz ederken *eski edebiyat* demek yerine *klasik edebiyat* biçiminde ifade etmenin söyleyişi daha etkili yaptığı açıktır.

2. Retronimlerin Sınıflandırılması

2.1. Retronimlerin Tematik Açıdan Sınıflandırılması

Retronimlere tematik açıdan baktığımızda iki alanda yoğunluk kazandığı görülür. Bunlar teknolojik gelişmeler ile yiyecek-içecek kategorileridir. Ancak bahsi geçen bu temalar dışında da retronim örneklerine rastlamak mümkündür. Bunlar arasında en çarpıcı sayılabilecek örnek retronimin bir dönem ismi için kullanılmasıdır. Arap tarihinde İslamiyetin başladığı dönem *İslami dönem* (العصر الإسلامي) olarak ifade edilirken İslamiyetten önceki dönemi ifade etmek için *Cahiliye dönemi* (العصر الجاهلي) retronimi kullanılmıştır.²² Bu terim İslami dönemde ortaya çıktığı için geriye dönük bir isimlendirme olarak *Cahiliye dönemi* bir retronim görevi görmektedir. İslam literatüründe yaygın olarak kullanılan bu terim, retronimler arasındaki en eski örnektir. Bunun yanı sıra retronimin görüldüğü ilginç örneklerden biri de savaş isminde yer almasıdır. 1. Dünya Savaşı, *Dünya Savaşı* olarak isimlendirilmekteyken 2. Dünya Savaşının ardından ayırt edilmesi için sıra sayısı eklenmek yoluyla bir retronime dönüşmüştür. Bu örnekler, retronimlerin işlevsel bir kullanıma sahip ve dilde ihtiyaç duyulan bir kavram olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2.1.1. Teknolojik Alanla İlgili Retronimler

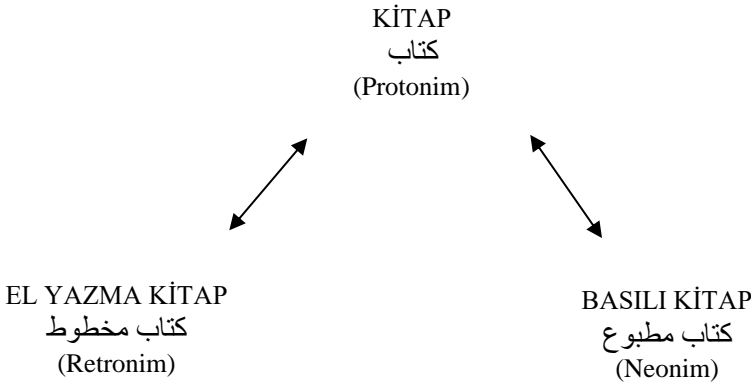
Retronim örneklerinin en çok bulunduğu alan teknolojik gelişmelere ilişkindir. Bu alanda meydana gelen hızlı gelişmeler yeni buluşlara kavram oluşturma ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. 20. ve 21. yüzyılda bilim ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmelerin yoğunluğu göz önüne alındığında retronimlerin bu alanda yığılması şaşırtıcı görünmemektedir. Aşağıdaki tabloda teknolojik alana dair retronim örnekleri verilmiştir.

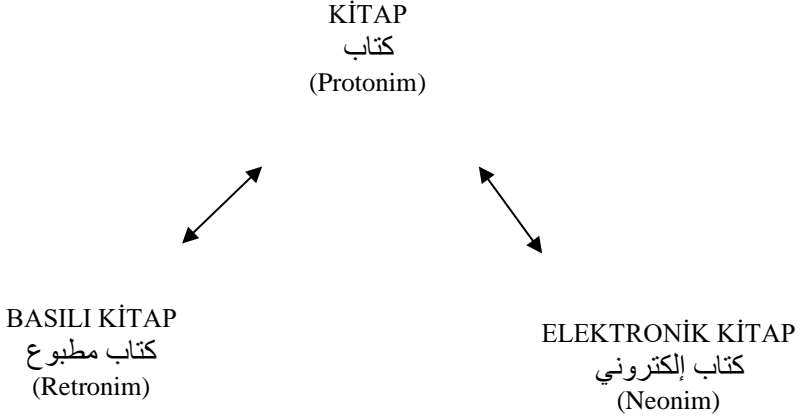
²² Mustafa Fayda, “Cahiliye,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 17.

Teknolojik gelişmelerde yaşanan hız, kimi zaman retronimde kaymalar

Neonim	Retronim
قرص صلب خارجي	قُرص صَلب ثابت
Haricî disk	Sabit disk
حاسوب محمول	حاسوب مكتبي
Dizüstü bilgisayar	Masauüstü bilgisayar
سماعة بلوتوث	سماعة سلكية
Bluetooth kulaklık	Kulak içi kulaklık
جراحة بالمنظار	جراحة مفتوحة
Kapalı ameliyat	Açık ameliyat
ناقل حركة أوتوماتيك	ناقل حركة يدوي
Otomatik vites	Düz vites

oluşturacak kadar fazla olabilmektedir. Örneğin matbaanın bulunmasının ardından basılı kitapların yaygınlaşmasıyla *el yazması kitap* (كتاب مخطوط) retronimi ortaya çıkmıştır. Ancak bilgisayar teknolojisiyle birlikte *elektronik kitap* (كتاب إلكتروني) kavramıyla karşı karşıya kalınmıştır. Böylece *basılı kitap* (كتاب مطبوع) bir neonimken bilgisayardan sonra retronime dönüşmüştür. Retronimler arasında bu tip örneklerin sayısı az değildir.

2.1.2. Yiyecek-İçeceklerle İlgili Retronimler

Retronimlerin yoğunluk gösterdiği tematik alanlardan biri de yiyecek ve içeceklerle ilgilidir. Gastronomi kültürünün tarihsel süreç içerisinde önemli değişiklikler geçirdiği göz önüne alındığında bu durumun şaşılacak bir durum olmadığı anlaşılır. Yiyecek ve içecek çeşitliliğinin geniş bir yelpaze oluşturduğu günümüzde hem lezzet arayışı hem de sağlıklı beslenme eğilimi retronimlerin oluşumuna da yansımıştır. Örneğin içerik ve muhafaza biçimi açısından çok çeşitlilik taşıyan içecek olarak süt (حليب) protoniminde bunu görmek mümkündür. Pastörize (حليب مبستر), uht (حليب معقم), laktozsuz (حليب خالي من اللاكتوز), tam yağlı (حليب كامل الدسم) ve yarım yağlı (حليب قليل الدسم) olmak üzere çok çeşide sahiptir.²³ Bu çeşitler arasında *pastörize ve UHT süt için çiğ süt* (الحليب الخام) retronimi; *yarım yağlı süt için tam yağlı süt* retronimi oluşmuştur.

Neonim	Retronim
مياه مُعبأة	مياه الصنبور
Şişe suyu	Çeşme suyu
شاي مثلج	شاي ساخن
Soğuk çay	Sıcak çay

²³ Gıda Teknolojisi Süt ve Süt Ürünleri Teknolojisi (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019), 8-27.

بَيْض مزرعة	بَيْض بلدي
<i>Çiftlik yumurtası</i>	<i>Köy yumurtası</i>
سكر مكعبات	سكر المائدة
<i>Küp şeker</i>	<i>Toz şeker</i>
شوكولاتة بيضاء	شوكولاتة سوداء
<i>Beyaz çikolata</i>	<i>Bitter çikolata</i>

2.2. Retronimlerin Yapı Bakımından Sınıflandırılması

2.2.1. Sıfat Tamlaması Biçiminde Retronimler

Arap dilinde retronimler çoğunlukla sıfat tamlaması şeklinde oluşturulur. Nitekim niteleyici sözcükler retronimlerin ayırt edicilik görevini yerine getirmesi açısından önemli bir işleve sahiptirler. Arapçada hem isim tamlaması hem de sıfat tamlaması biçiminde gösterilebilecek örneklere bakıldığında yaygın kullanımın sıfattan yana olduğu görülür. Arama motorunda her iki biçim üzerinden yapılan taramada sıfat tamlamalarının sonuç sayısı yüksek çıkmaktadır. Bu tamlamada ismi niteleyen sıfat ise genellikle nispet eki taşımaktadır. Genellikle retronimde kullanılan sıfatın karşıt anlamlısı neonimde yer almaktadır. Ancak sadece retroniminde sıfat bulunup da neonimin sıfat taşımadığı örneklere rastlamak da mümkündür. Örneğin *müstakil ev* (بيت مستقل) retroniminde sıfat bulunuyorken bunun neonimi olan *apartman* (عمارة) sözcüğü herhangi bir sıfat taşımamaktadır. Bu durum retronimin neonime kıyasla ayırt ediciliği gerektirmesi yönüyle niteleyici sözcüklere daha çok ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Aşağıdaki tabloda Arap dilinde retronim ve neonimlerde sıklıkla başvurulan sıfatlara ve kullanım örneklerine yer verilmiştir.

2.2.1.1. Nisbet Eki Taşıyan Sıfatların Bulunduğu Retronimler

Sıfat	Neonim	Retronim
تحريريّ - شفويّ	اختبار شفويّ	اختبار تحريريّ
	<i>Sözlü sınav</i>	<i>Yazılı sınav</i>
شمسيّ - طبيّ	نظارة شمسية	نظارة طبية
	<i>Güneş gözlüğü</i>	<i>Dereceli gözlük</i>

معدنيّ - ورقّي	نَقْدٌ وَرَقِيّ	نَقْدٌ مَعْدِنِيّ
	<i>Banknot</i>	<i>Madeni para</i>
عربيّ - غربيّ	مِرْحَاضٌ غَرْبِيّ	مِرْحَاضٌ عَرَبِيّ
	<i>Alafranga tuvalet</i>	<i>Alaturka tuvalet</i>
طبيعيّ - بشريّ	كَارِثَةٌ بَشَرِيَّة	كَارِثَةٌ طَبِيعِيَّة
	<i>Beşeri afet</i>	<i>Doğal afet</i>

Nisbet eki almış sıfatlar arasında yaygın olarak kullanılan sözcüklerden biri *normal*, *alışılmış* anlamlarının karşılığı olan (عادي) kelimesidir. Yeni ifade ile karıştırılmasını önlemek için ilk akla gelen sözcük olarak retronimlerde sıkça kullanılmaktadır.

Neonim

تلفزيون بلازما
Plazma televizyon

سلاح نووي
Nükleer silah

قهوة سريعة الذوبان
Hızır kahve

بريد إلكتروني
Elektronik posta

قطار سريع
Hızlı tren

Retronim

تلفزيون عادي
Tüplü televizyon

سلاح عادي
Konvansiyonel silah

قهوة عادية
Normal kahve

بريد عادي
Normal posta

قطار عادي
Buharlı tren

2.2.1.2. Diğer Sıfatların Bulunduğu Retronimler

Nisbet ismi formunda olmayan sıfatlar da kullanılmaktadır. Buna aşağıdaki kullanımlar örnek verilebilir:

Sıfat	Neonim	Retronim
جامد - سائل	صابون سائل	صابون جامد
	<i>Sıvı sabun</i>	<i>Katı sabun</i>
مائل - مستقيم	خط مائل	خط مستقيم
	<i>İtalik yazı</i>	<i>Düz yazı</i>
صامت - ناطق	فیلم سینمائی ناطق	فیلم سینمائی صامت
	<i>Sesli film</i>	<i>Sessiz film</i>
مفرد - مزدوج	زجاج مزدوج	زجاج مفرد
	<i>Çift cam</i>	<i>Tek cam</i>
طویل - قصير	فیلم سینمائی قصير	فیلم سینمائی طويل
	<i>Kısa metrajlı film</i>	<i>Uzun metrajlı film</i>

2.2.2. İsim Tamlaması Biçiminde Retronimler

Sıfat tamlamasıyla karşılaştırıldığında isim tamlaması biçimindeki retronimler sınırlı sayıdadır. Bu durum, retronimin temel işlevi olan ayırt edicilik özelliğiyle bağlantılıdır. Nitekim sıfatlar niteleyici sözcükler olması yönüyle bu ayırt ediciliği en iyi şekilde gerçekleştirme özelliği taşımaktadır. Bu biçimde gelen retronimlerin neonimlerine bakıldığında onların çoğunlukla sıfat tamlaması biçiminde geldiği görülmektedir. Aşağıdaki örnekler isim tamlaması biçimindeki retronimlerdir.

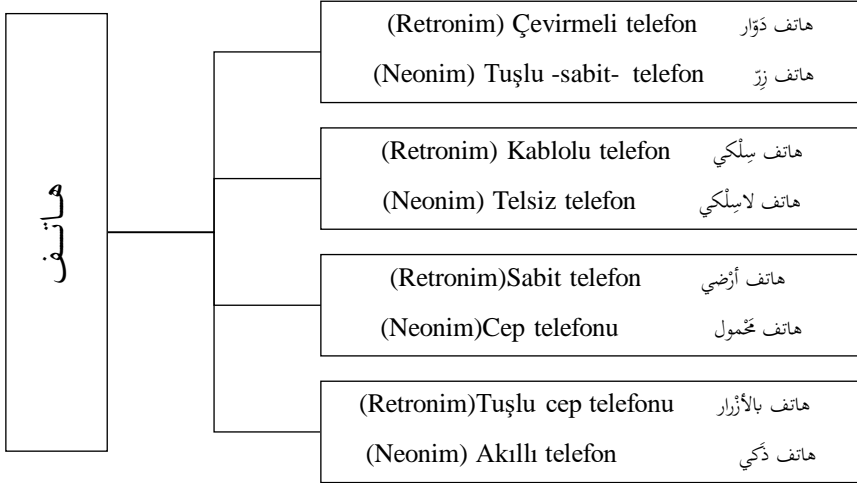
Neonim	Retronim
مكيف سبليت	مكيف الشباك
<i>Split klima</i>	<i>Pencere tipi klima</i>
غسالة آلية	غسالة الأسطوانة
<i>Otomatik çamaşır makinesi</i>	<i>Merdaneli çamaşır makinesi</i>

مدفأة كهربائية	مدفأة حطب
<i>Elektrikli soba</i>	<i>Odun sobası</i>
تقويم مكتبي	تقويم الحائط
<i>Masa takvimi</i>	<i>Duvar takvimi</i>
جيتار كهربائي	جيتار أكوستيك
<i>Elektrogitar</i>	<i>Akustik gitar</i>

2.3. Retronimlerin Bağışıklık Bakımından Sınıflandırılması

2.3.1. Serbest Retronimler

Niteleyici kelimenin çeşitlilik gösterdiği retronimlerdir. Örneğin *telefon* (هاتف) protonimi için kısa sürede birçok neonim ve retronim oluşmuştur. Retronimlerin çeşitlilik göstermesi neonimlerin çeşitliliğine koşut olarak ilerlemektedir. Aşağıdaki tabloda, telefonun gelişim sürecinin retronimlerin sahip olduğu niteleyici sözcükleri arttırdığını görmek mümkündür. Tablodaki örnekler, telefonun gelişim sürecindeki sıralama göz önüne alınarak düzenlenmiştir.

2.3.2. Bağışıklı Retronimler

Serbest retronimlerin aksine niteleyen sözcüğün çoğunlukla sabit olduğu retronimlerdir. Bu nedenle protonimin sadece tek bir neonim ve retronime sahip

olduğu çeşitleri içine almaktadır. Örneğin *doğum* (ولادة) protoniminin sahip olduğu neonim *sezaryen doğum* (ولادة قيصرية) olup bunun ortaya çıkardığı retronim *normal doğum* (الولادة المهبليّة الطبيعيّة) olarak ifade edilir. Doğum protonimin sözü edilen örnek dışında bir kullanımı bulunmadığı için bunun içerisinde yer alan retronim bağımlı olarak gösterilmektedir. Ancak retronimlerin gelişmelere koşut olarak sürekli yenilenen yapısı göz önüne alındığında, bağımlı olma özelliğini, içinde bulunulan zamana göre değerlendirmek gerekmektedir.

2.3.3. Sınırlı Retronimler

Retronimin sahip olduğu niteleyici sözcüğün gerçek anlamıyla değil, mecazi anlamıyla kullanıldığı çeşittir. Bu tip retronimlerde neonimden yola çıkarak retronimi tahmin etmek kolay olmamaktadır. Örneğin Arapçada GDO’lu gıdalar (أغذية عضويّة) neoniminin retronim ifadesi olan *organik gıdalar* (أغذية معدلة وراثيا) tamlamasındaki *عضويّة* sözcüğü köken olarak “organa ait, uzvi, organsal” gibi anlamlar taşımaktadır.²⁴ Ancak bu tamlamada “doğal, kimyasal katkısı olmayan” manasında kullanılmıştır. Aynı şekilde *dijital saat* (ساعة رقمية) neoniminin *analog saat* (ساعة تناظريّة) retroniminde benzer durum söz konusudur. Bu retronimde geçen *تناظر* sözcüğü “benzeş, aynı, simetri” gibi anlamlara sahiptir.²⁵ Ancak *analog saat* retronimi, anlamından uzak bir biçimde “üzerinde akrep ve yelkovanın bulunduğu saat” türünü ifade etmektedir. Bağlılık açısından en az sayıda bulunan retronimler sınırlı olanlardır. Nitekim retronimin temel işlevi sözcükleri ayırt etmek olduğundan niteleyici kelimeler çoğunlukla gerçek anlamını ifade etmektedir. Bu iki örnekte dikkat çeken özellik ise niteleyici sözcüğün Arapçaya çevrilmesi yoluyla eklenmesidir. Dolayısıyla kaynak dildeki bu sözcüklerin anlamı mecazi olduğu için Arapçaya da bu anlamı koruyarak geçmiştir.

2.4. Retronimlerin Anlamsal Açından Sınıflandırılması

2.4.1. Olumlu Retronimler

Olumluluk bazen biçimsel bazen de anlamsal olarak meydana gelir. Biçimsel olumluluk, olumsuzluk ifade eden bir edat veya ekin bulunmaması, neonim

²⁴ Ahmed Muhtar Ömer, *Mu‘cemu’l-luğati’l-‘Arabiyyeti’l-mu‘âsıra* (Kâhire: ‘Âlemu’l-Kutub, 2008), 2:1513.

²⁵ Ahmed Muhtar Ömer, *Mu‘cemu’l-luğa*, 3: 2232.

formunda da genellikle olumsuzluk edatı bulunmasıdır. Anlamsal olumluluk ise sıfatın taşıdığı anlamın neonime göre olumluluk ifade etmesidir.

Retronim	Neonim	Türü
اتصال سلكي <i>Kablolu internet</i>	اتصال لا سلكي <i>Kablosuz internet</i>	Biçimsel Olumlu
نكهة طبيعية <i>Doğal aroma</i>	نكهة إصطناعية <i>Yapay aroma</i>	Anlamsal Olumlu
جلد حقيقي <i>Hakiki deri</i>	جلد صناعي <i>Suni deri</i>	Anlamsal Olumlu
عالم حقيقي <i>Gerçek dünya</i>	عالم افتراضي <i>Sanal dünya</i>	Anlamsal Olumlu

2.4.2. Olumsuz Retronimler

Olumsuzluk hem biçimsel hem de anlamsal olarak meydana gelir. Biçimsel olumsuzluk, ifadede olumsuzluk ifade eden bir edat veya sözcüğün bulunmasıdır.²⁶ Olumsuzluk genel olarak لا, غير, بدون vb. ifadelerle gerçekleştirilir. Anlamsal olumsuzluk ise sözcüğün anlamının olumsuzluk taşımasıdır.

Retronim	Neonim	Türü
كتاب غير مجلد <i>Ciltsiz kitap</i>	كتاب مجلد <i>Ciltli kitap</i>	Biçimsel Olumsuz
دفتر بدون سلك <i>Spiralsiz defter</i>	دفتر سلك <i>Spiralli defter</i>	Biçimsel Olumsuz
تصوير فوتوغرافي بالأبيض والأسود <i>Siyah-beyaz fotoğrafçılık</i>	تصوير فوتوغرافي ملوّن <i>Renkli fotoğrafçılık</i>	Anlamsal Olumsuz

²⁶ Seyyid Şerif el-Curcānī, *Kitābu't-Ta'rīfāt* (Kahire: Dāru'r-Reşād, t.y.), 273.

SONUÇ

“Yeni söz” anlamına gelen neolojilerin bir kısmının oluşumu ikinci bir neolojinin meydana gelmesini gerektirebilmektedir. Bu gereklilik, aynı tür içerisindeki durumlar arasında önceki ile şimdikinin ayırt edilmesinden kaynaklanmaktadır. İfadedeki karışıklığı önlemek amacıyla eski bir durumun niteleyici bir sözcük ile yeni bir söyleyiş kazanması retronim olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla retronimler, ortaya çıkan yeni bir kavramın eski bir kavramı tekrar adlandırmasını gerektirmesi nedeniyle oluşmuştur. Retronimlerinin oluşma sebebi olarak iki husus gösterilmektedir. Bunlardan en çok yaygın olanı ayırt edicilik sağlamakken bir kısmı da söyleyişe stilistik bir ifade katma amacıdır. Retronimin kullanımını gerektiren temel durum, bahsedildiği gibi aynı cinsde ait farklı çeşitlerin oluşması sonucu bu çeşitleri birbirinden ayıracak nitelendirmeler kullanmak suretiyle ifadeye netlik katmaktır. Böylece niteleyici özelliklere sahip neolojiler kendisiyle birlikte retronimin de oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla neoloji sadece ortaya çıkmış yeni bir duruma isim olmakla kalmayıp aynı zamanda bilinen eski bir durumun da yeni bir ifade kazanmasına yol açmıştır. Nitekim neolojiler dildeki tüm yeni söyleyişleri kapsamaktadır.

Yeni bir gelişme, iki farklı söyleyişi ortaya çıkararak dilin iç dinamiklerini harekete geçirmektedir. Bu nedenle retronimlerin bilinmesi ve kullanılması dilin işleyişini canlandırmaya yardım edecek önemli bir konu başlığıdır. Arapça, kavram oluşturma konusunda yeterli iç dinamiklere sahip bir dil olarak güçlü retronimler oluşturabilecek bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda gelişmeler ışığında yeni kavramlar oluşturulurken eskiye dönük ifade oluşturmada da dilin yapısını göz önüne alarak hareket etmek gerekmektedir. Bunun yanı sıra önceki sözcüğü isimlendirme özelliğiyle retronimler, aynı tür içerisinde bulunan ifadelerin kronolojik sıralamasını göstermektedir. Bu durum, sözcüklerin kullanım yerini doğru tespit etmeye yardımcı olacak bir etken niteliğindedir.

Retronim ve neonim ifadeler güncel gelişmeleri yansıtmaktadır. Sözlük bilimi ise hızla değişen dili yakalayabilmekte zorlanmaktadır. Dolayısıyla bu kavramlarla ilgili çalışmaların artması çağdaş sözlüklere aktarılmasına zemin hazırlaması açısından önemlidir. Sözlüklerde madde başı olarak protonimin anlamları verildikten sonra retronim ile neonimin birlikte verilmesi sözcüğün anlam sınırlarının belirlenmesini kolaylaştıracaktır. Buna ek olarak protonim, retronim ve neonimler, Arapça öğretiminde örgütleme yöntemiyle sözcük ezberine katkıda bulunabilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/Reference

- Abdullah, Murād Ḥamīd. “Taṭavvuru delāleti’l-mufredāti’l-muḥdeṣe fi’n-naṣṣi’l-luḡavī.” *Mecelletu’l-Ḥalīci’l-‘Arabī* 40, no. 1-2 (2012): 1-28.
- Ahmad, Khurshid, Steven Collingham. “Renewable Technology.” In *Euralex International Congress on Lexicography in Göteborg Part II*, Göteborg: Göteborg University, 1996.
- Ahmed Muhtar Ömer. *Mu’cemu’l-luḡati’l-‘Arabīyyeti’l-mu’āsıra*. 3 cilt. Kâhire: ‘Âlemu’l-Kutub, 2008.
- Aktaş, Sahip, ve Mustafa Kırkız. “Arap Dilinde Ta’rib Olgusu.” *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21, no. 2 (2016): 17-38.
- Campus, Brooke, Patrick Fafard, Jessica St. Pierre, and Steven J. Hoffman. “Comparing the Regulation and Incentivization of E-cigarettes Across 97 Countries.” *Social Sciences and Medical Journal* 291, (2021): 1-10.
- Dağlı, Elif, Ümmühan Peçe Sönmez, ve Murat Güner. “Elektronik Sigara: Türkiye’de ve Dünyada Durum Analizi.” *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 26, (2017): 12-17.
- Denham, Kristin, and Anne Lobeck. *Linguistic for everyone: An Introduction*. 2nd ed. Boston: Wadsworth Publishing, 2012.
- Derrida, Jacques. *Positions*. Çev. Alan Bass. Chicago: The University of Chicago Press, 1981.
- el-Curcānī, Seyyid Şerīf. *Kitābu’t-Ta’rīfāt*. Kahire: Dāru’r-Reşād, ts.
- Elmgrab, Ramadan Ahmed. “Methods of Creating and Introducing New Terms In Arabic Contributions From English-Arabic Translation,” *International Conference on Languages, Literature and Linguistics* 26, (2011): 491-500.
- Fayda, Mustafa. “Cahiliye.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 7: 17-19. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Gıda Teknolojisi Süt ve Süt Ürünleri Teknolojisi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019.
- Gündüzöz, Soner. *Arapçanın Söz Varlığı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.

- Hormingo, Maria Tadea Diaz. “Lexical Creation and Euphemism: Regarding the Distinction Denominative or Referential Neology vs. Stylistic or Expressive Neology.” *Lexis Journal in English Lexicology* 7, (2012): 106-20.
- Mivtakh, Balkis, Aminallah Nurul. “Arabic Language Neologism on the Field of Technology in Al-Akhabr Newspaper.” *Journal of Arabic Language Teaching, Linguistics and Literature* 2, no. 1 (2019): 17-34.
- Mohammad, Wan Azman Wan, Kaseh Abu Bakar, Hakim Zainal, and Ezad Azraai Jamsari. “Neologism in English-Arabic Translation of Information Technology Terms.” *International Journal of Advanced Research* 12, no. 9 (2021): 354-62.
- Pruvost, Jean, and Jean-François Sablayrolles. *Les Neologismes*. Beyrut: el-Munazzamatu'l-'Arabiyya li't-terceme, 2010.
- Glosbe Sözlük Latince-Türkçe. “Retro - Nomen.” Erişim: 28 Haziran 2022. <https://tr.glosbe.com/la/tr/retro>.
- The American Heritage Dictionary of the English Language. “ret-ro-nym.” Erişim: 25 Haziran 2022. <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=retronym>.
- Rets, Irina. “Teaching Neologisms in English as a Foreign Language Classroom.” *Procedia Social And Behavioral Sciences* 232, (2016): 813-820.
- Safire, William. “On Language Retronym.” Erişim: 18 Kasım 2007. <https://www.nytimes.com/2007/11/18/magazine/18wwln-safire-t.html>.
- Sarı, İsa. “Dilde Yeniden Adlandırma İhtiyacı: Retronimler.” *Türk Bilig Dergisi* 25, (2013): 19-26.
- Tutar, Hasan. “Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde ‘Metaforik Neolojizm’ Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme.” *İşletme Bilimi Dergisi* 6, no. 3 (2018): 1-38.
- Xydopoulos, J. George, and Irene Lazana. “A view into Retronymy As a Source of Neology.” In *La Néologie En Langue De Spécialité. Détection, Implantation Et Circulation Des Nouveaux Termes*, edited by Pascaline Dury, José Carlos de Hoyos, Julie Makri-Morel, François Maniez, Vincent Renner, and María Belén Villar Díaz, 75-98. Lyon: Travaux du CRTT, 2014.